

Вознюк О.В. Синергетичні закономірності розвитку єврейського народу // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції для викладачів та студентів "Історичні уроки голокосту та міжнаціональні відносини" (до 70-річчя початку другої світової Війни)", 23-24 жовтня 2009 року: збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: Центр "Ткума", 2010. – С. 263-266.

СИНЕРГЕТИЧНА МОДЕЛЬ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ЄВРЕЙСЬКОГО НАРОДУ

О.В. Вознюк

Житомирський державний університет

alexvoz@ukr.net

Синергетика, яка вивчає найбільш глибокі механізми руху і розвитку будь-якої системи, по суті виступає новою парадигмою пізнання, на основі якої формується нова загальнонаукова картина миру. Основною концепцією цієї нової парадигми може розглядатися еволюційна теорія, як основна форма руху в природі і суспільстві, у Всесвіті в цілому. Еволюція, що відображає безперервну і поступову зміну, розвиток, рух, виявляє складні системи, що розвиваються. Вони зовні виявляються як різноманітні, а внутрішньо – як організовані сутності. Відповідно, динаміка еволюції, її вектор описує розвиток систем шляхом організованої складності.

Відтак, синергетичний підхід який у процесі аналізу дійсності розвиває і конкретизує методологію системних досліджень, відкриває нові можливості для пізнання закономірностей історичного процесу і передбачення перспектив його подальшого розвитку [1, с. 219]. Як метод аналізу розвитку соціальних систем синергетичний підхід допомагає провести важливі узагальнення та концептуалізувати закономірності їх розвитку.

У філософському словнику розвиток визначається як закономірна якісна зміна матеріальних та ідеальних об'єктів, процес появи нових форм буття, інновацій та нововведень, пов'язаний із перетворенням їх внутрішніх та зовнішніх зв'язків [2].

Розвиток як наріжний аспект світу зараз розглядається як головний принцип нової наукової парадигми, яка оперує *універсальною парадигмою розвитку* [3].

Сучасна світова наука як форма суспільної свідомості вийшла на новий етап свого розвитку, що характеризується створенням синтетичного знання, яке кристалізується завдяки виникненню комплексних наукових дисциплін, котрі поєднують методи, поняття, теорії багатьох наук і наукових напрямів. Причина утворення таких синтетичних наук полягає в тому, що лише за такої об'єднаної основи можуть бути вирішені сучасні актуальні проблеми будь-якої наукової дисципліни. Відповідно, сьогодні активно ведеться

Як зазначав П.К. Анохін, з широкої біологічної точки зору, як і з точки зору філософського аналізу ролі просторово-часової структури світу, рух матерії за послідовними ритмічно повторюваними фазами є універсальним законом, що визначає основну організацію живих істот на нашій планеті [5, с. 14-15].

Узагальнений аналіз синергетичної схеми руху є методологічним підґрунтям аналізу будь-яких онтологічних та гносеологічних сутностей, на основі чого можна концептуалізувати універсальну парадигму розвитку. Вона виявляє узагальнену модель еволюції, яка полягає у процесі порушення симетричного стану цілісності предметів та явищ у їх розвитку і, врешті-решт, поновлення даної цілісності на вищому еволюційному витку [3]. Зазначений вище процес розвитку освіти знаходить вираження в синергетиці у вигляді *моделі руху системи від стану ієрархізації до деієрархізації з подальшим чергуванням зазначених станів*. При цьому, цей розвиток регулюється певними атракторами як еволюційними цілями, на які орієнтується розгортання процесів розвитку системи [7].

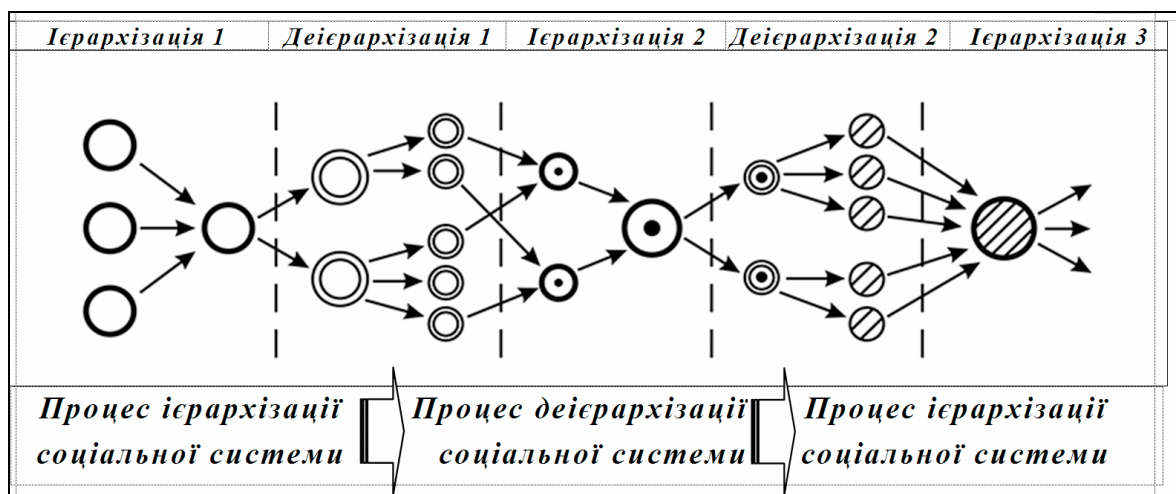

Рис. 1. Синергетичне розуміння чергування процесів ієрархізації та деієрархізації в розвитку соціальних систем

Ми вважаємо, що історичний розвиток єврейського народу являє собою найбільш виразним виявом зазначеної синергетичної схеми.

Перша згадка про євреїв (як про народ) міститься у Біблії. Відтак, історія цього народу почалася приблизно з XVII століття до н.е. Цар Давид (1004-965 рр. до н. е.) перетворив єврейське царство на могутню державу із столицею в Єрусалимі. Подальший розвиток стародавня ізраїльська держава одержала при синові Давида – Соломоні (965-930 рр., до н. е.). Після смерті Соломона країна розділилася на два царства: північне – Ізраїль і південне – Іудея. У 132 р. до н.е. єврейська держава зазнала руйнування. Її захопили римляни й перейменували у Палестину, проти євреїв почалися жорстокі гоніння, і вони, переважно, покинувши свою обітовану землю, розселилися по світу.

У 638 р. Палестину завоювали араби. Панування мусульман в Палестині продовжилося (без урахування періоду завоювання хрестоносців, що управляли в XI-XIII ст. Єрусалимським королівством) майже 1000 років. У 1917 р., в ході Першої світової війни, Палестина була окупована англійськими військами і стала (з 1920 по 1947 р.) підмандатною територією Великобританії. Саме у цей період у представників єврейського етносу масово стала визрівати думка про повернення на свою історичну батьківщину і про створення (або повернення) своєї держави. До Палестини спрямувалися два великі потоки євреїв із Східної Європи. Вони ставали новими поселенцями, освоювали покинуті і виснажені землі. У періоді 1919 по 1946 роки до Палестини прибуло більше 460 тис. репатріантів. Збільшення чисельності єврейської общини стало джерелом перманентних озброєних конфліктів з місцевим арабським населенням.

Кожна з хвиль єврейської імміграції робила свій внесок до розвитку єврейської общини: люди прибували з Польщі, Німеччини, Італії. Значний вплив на характер і суспільну структуру перших поселень внесли іммігранти з Росії. Вони заклали основи соціально-економічної інфраструктури, розвивали сільське господарство, створили унікальні форми сільської комуни – кібуци і мошави, будували домівки і прокладали дороги. Те, що колись пропагувалося і не вдалося створити в соціалістичній Росії – комуни – вдалося створити в капіталістичному Ізраїлі. Вони існують і зараз – поселення, обгороджені колючим дротом і з шлагбаумом при в'їзді, зі своєю інфраструктурою – дитсадком, їдальнею, пральнею та ін.

У листопаді 1947 р. ООН шляхом голосування висловилося за розділ Палестини на дві держави – єврейську і арабську. 14 травня 1948 року лідер євреїв Давид Бен-Гуріон оповістив Декларацію Незалежності, ізраїльська держава офіційно відбулася. Часовий розрив між двома державами Ізраїль склав більш ніж 2000 років [8].

Таким чином, розвиток єврейського народу виявляє три еволюційних етапи: перший етап пов'язаний із ієрархізацією єврейського етносу. Цей етап знаменує собою кристалізацію єврейства, створення незалежної держави, що позначилось на формуванні своєрідної соціальної психіки єврейського народу, який у своїх глибинних ірраціональних основах ґрунтується на ідеї богообраності та постає "царством священників і святого народу".

На другому етапі спостерігається поширення процесів ієрархізації, розпорошення єврейства по планеті. Однак при цьому єврейський народ залишається собою і не втрачає своєї етнічної ідентичності: "існує один народ, розпорошений та розкиданий серед інших народів, і віра в нього інша, ніж у інших народів..." (Естер 3, 6).

На третьому етапі розвитку єврейського народу спостерігається поновлення процесів ієрархізації, що позначилось на створенні (поновленні) єдиної держави, розпорошені частини якої повертаються до єдиного, настає час "збирання каміння".

Суттєво, що у витоків створення єврейської держави – прадавньої та сучасної – стоять два Давиди, які ілюструють три діалектичних етапи розвитку єврейства, коли третій етап знаменує собою повернення до першого етапу, але на більш вищому еволюційному витку розвитку.

Список джерел та літератури

1. Каган М.С. Синергетика и культурология / М.С. Каган // Синергетика и методы науки / Под ред. М.А. Васина. – С.-Пб., 1998. – С. 218-226.
2. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция : Л.Ф. Ильичев и др. – М. : Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
3. Вознюк О. В. Концепція цілісності як основа філософського синтезу знань / О. В. Вознюк – Житомир : Рута-Волинь, 2005. – 388 с.
4. Карпенков С. Х. Концепции современного естествознания : Учебник для вузов / С.Х. Карпенков. – М. : Культура и спорт, 1997. – 520 с.
5. Анохин П. К. Избранные труды / П. К. Анохин. – М. : Наука, 1978. – 400 с.
6. Лутай В.С. Синергетична парадигма як філософсько-методологічна основа формування світоглядів ХХІ століття / В. С. Лутай // Філософія освіти ХХІ століття : проблеми і перспективи. Методологічний семінар : Зб. наук. пр. /За ред. В.П.Андрущенко. – К. : Знання, 2000. – Вип. 3 – С. 99-103.
7. Бранский В.П. Социальная синергетика и теория наций. Основы этнологической акмеологии. СПб.: СПбАА, 2000. – 107 с.

8. Еврейский патриотизм : [Электронный ресурс] Режим доступа до ресурсу :
<http://www.nv.zp.ua/mod.php?mod=publisher&op=viewarticle&artid=858>